

JUSTITIE

De meeste cipers worden ontslagen wegens ongeoorloofde contacten met (ex-)gedetineerden

Ontslag uit de bajes

SINDS 2007 ZIJN 205 WERKNEMERS WEGENS WANGEDRAG WEGGESTUURD, ONTHULT ELSEVIER NA BEROEP OP DE WET OPENBAARHEID VAN BESTUUR

Sjors van Beek

Jaarlijks worden in Nederlandse gevangenis gemiddeld 35 cipers ontslagen omdat ze ernstig in de fout zijn gegaan, en dat aantal stijgt. In 2012 moesten 44 personeelsleden van DJI (Dienst Justitiële Inrichtingen) hun biezen pakken omdat ze over de schreef waren gegaan. Het jaar daarvoor kregen 36 medewerkers gedwongen hun congé. Dat blijkt uit cijfers die DJI na een beroep op de Wet openbaarheid van bestuur heeft geleverd aan Elsevier.

Sinds 2007 zijn in totaal 205 personeelsleden van DJI vertrokken na een onderzoek naar hun integriteit. Van hen werden er 181 onvoorwaardelijk ontslagen en namen er 24 zelf ontslag. Nog eens 21 personeelsleden kregen voorwaardelijk ontslag aangezegd wegens een misstap. De vergrijpen die de DJI-medewerkers plegen, zijn zeer divers. De meeste ontslagen vallen wegens 'onge-

oorloofd contact met een (ex-)gedetineerde', in totaal 47 keer. Daarna komt de categorie 'privé-gerelateerd': in vrijwel alle gevallen wil dat volgens DJI zeggen dat de medewerker in zijn vrije tijd met politie of justitie in aanraking is gekomen. Vanaf 2007 leidde dat 43 keer tot ontslag.

'Diefstal/fraude' was zestien keer de vertrekreden, 'verzuim' elf keer, net als 'pesten/intimidatie/bedreiging'. Het binnensmokkelen van verboden goederen werd tien keer met ontslag bestraft, 'belangenverstrengeling/ongeoorloofde nevenwerkzaamheden' eveneens. De Bijlmerbajes (penitentiaire inrichting Over Amstel) voert de top-10 aan van inrichtingen met de meeste ontslagen: veertien maal was een medewerker niet meer te handhaven (zie 'Top-tien' op pagina 26). Bij penitentiaire inrichting (PI) Rotterdam en jeugdinrichting de Hartelborgt werden elk negen medewerkers ontslagen wegens gedrag dat niet door de beugel kon.

Mogelijk zijn deze aantallen nog hoger: over de jaren 2007 en 2008 zijn de door DJI verstrekte ontslagcijfers niet allemaal terug te voeren op een bepaalde inrichting. Vanaf 2009 is wel elk individueel ontslag te herleiden tot een bepaalde gevangenis en een bepaald vergrijp, en zijn de jaren onderling ook vergelijkbaar. Het totale aantal strafontslagen in die periode stijgt gestaag: van 24 in 2009 tot 44 afgelopen jaar.

DJI is niet scheutig met uitleg over de achtergronden van ontslagen. Alle vragen over de precieze aard van de vergrijpen worden afgewimpeld vanwege de privacy van de betrokken werknemers. Zo is in 2007 in PI Nieuwegein een onderzoek verricht wegens 'suicide gedetineerde'. Welke rol het personeelslid speelde, wil DJI niet vertellen. Ook over drie gevallen van hulp bij ontvluchting (in Almere, Den Haag en Arnhem) wil de dienst verder niets kwijt.

Zo'n twintig openbare vonnissen van

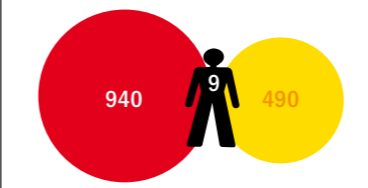
Op staande voet

Ontslagen per inrichting

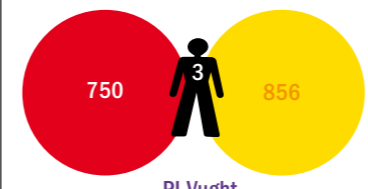
Penitentiaire Inrichting (PI)

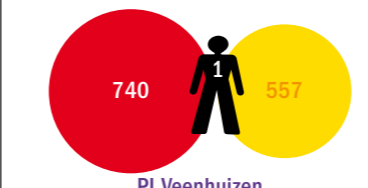
PI Haaglanden, Zoetermeer/Scheveningen

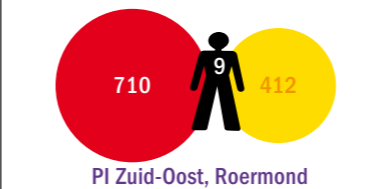
PI Rotterdam

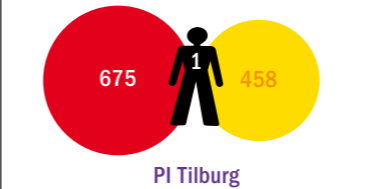
PI Vught

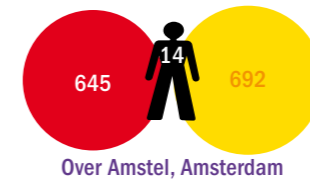
PI Veenhuizen

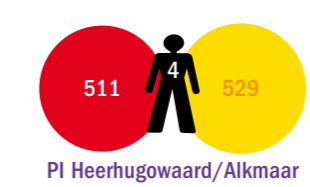
PI Zuid-Oost, Roermond

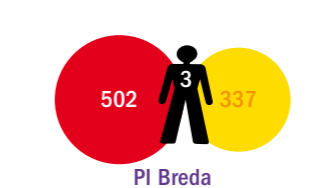
PI Tilburg

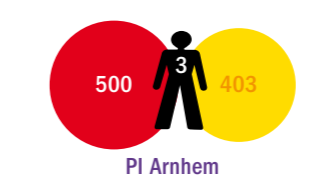
Over Amstel, Amsterdam

PI Heerhugowaard/Alkmaar

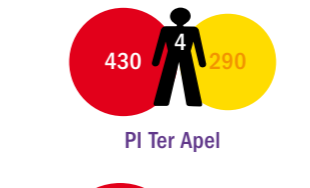
PI Breda

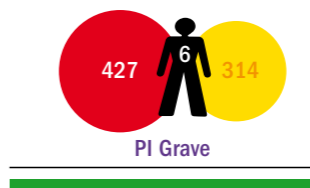
PI Arnhem

PI Krimpen aan de IJssel

PI Ter Apel

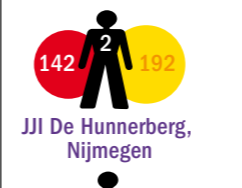

PI Grave

Justitiële Jeugdinrichting (JJI)

JJI Almata, Den Dolder/Ossendrecht

JJI De Hunnerberg, Nijmegen

JJI De Heuvelrug, Zeist

JJI De Hartelborgt, Spijkenissen

JJI Den Hey-Acker, Breda

Forensisch Psychiatrisch Centrum (FPC)

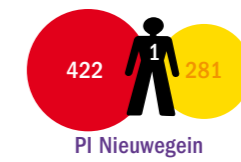
FPC Van Mesdagkliniek, Groningen

FPC Veldzicht, Balkbrug

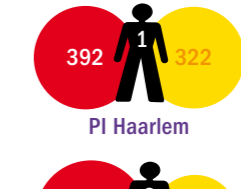
FPC Oostvaarderskliniek, Almere

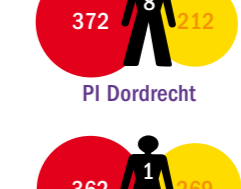
PI Nieuwegein

PI Limburg-Zuid, Sittard/Maastricht

PI Haarlem

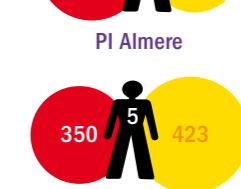
PI Dordrecht

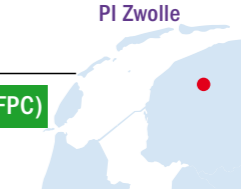
PI Alphen aan de Rijn

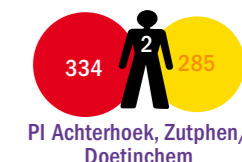
PI Lelystad

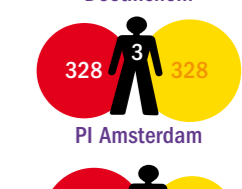
PI Almere

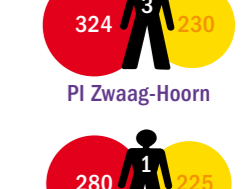
PI Zwolle

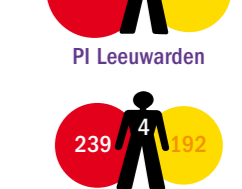
PI Achterhoek, Zutphen/Doetinchem

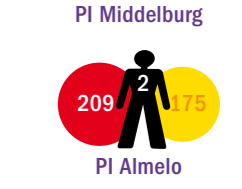
PI Amsterdam

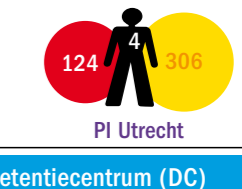
PI Zwaag-Hoorn

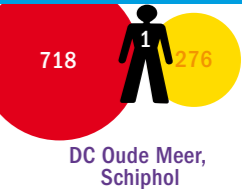
PI Leeuwarden

PI Middelburg

PI Almelo

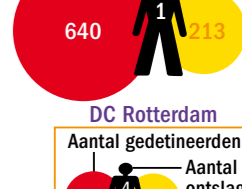
DC Oude Meer, Schiphol

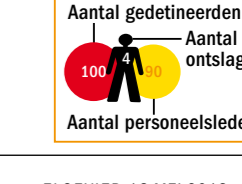
DC Noord-Holland, Zaandam

DC Zeist

DC Rotterdam

Locaties inrichtingen

Ontslag

Reden van zwaarste straf

ontslagzaken geven een klein kijkje achter de schermen. Zo blijkt de voorzitter van de ondernemingsraad van PI Vught ontslagen wegens gesjoemel met reiskostendeclaraties en is een leerkracht in de PI Zuid Oost (Roermond/Sittard) ontslagen, omdat hij tijdens zijn lunchpauzes ging wandelen zonder uit te loggen en twee uur per dag privé zat te bellen of te internetten.

In Groningen werd een PIW'er (penitentiair inrichtingswerker) ontslagen omdat hij was gezien met de partner van een gedetineerde. Volgens de PIW'er ging het om een eenvoudig praatje bij het tankstation en was het niet in hem opgekomen om dat aan zijn superieuren te melden. In detentiecentrum Zaandam kwam een PIW'er in de problemen omdat de volgens collega's was gesignaleerd met een ex-gedetineerde. De vrouw ontkende en zei dat er sprake was van een persoonsverwisseling. De rechter gaf haar het voordeel van de twijfel, maar hoe de zaak is afgelopen valt niet te achterhalen.

Inrichtingsdirecteuren krijgen van DJI geen toestemming om te praten over de incidenten rond hun eigen personeel. Maar volgens twee sectordirecteuren op het DJI-hoofdkantoor, die niet met naam willen worden genoemd, 'vertellen de cijfers niet het hele verhaal'. De aantallen ontslagen zijn volgens hen geflatteerd omdat ze soms door de rechter zijn teruggedraaid of omgezet in een andere straf. Hoe vaak dat is gebeurd, houdt DJI niet bij.

Bovendien, zo suggereren de sectordirecteuren, vloeien de vele integriteitsonderzoeken in het gevangeniswezen juist voort uit de grotere aandacht de laatste jaren voor integriteit. 'Bij de instellingen waar de cijfers laag liggen, denken we weleens: krijgen jullie wel alles boven tafel? Zo bezien zijn we niet eens ontvreden,' aldus de DJI-chefs.

Veel gegevens rond integriteitkwesities

worden door DJI niet vastgelegd. Zo wordt niet bijgehouden hoe vaak een gevangenisdirecteur – of een van zijn meerderen op het departement – aangifte heeft gedaan van een strafbaar feit door een personeelslid. In de aangeleverde cijfers staat slechts één aangifte wegens diefstal in PI Haaglanden in 2010.

Evenmin wordt bijgehouden hoe vaak de rijksrecherche is ingeschakeld. 'In relatie tot integriteit is dat de afgelopen tien jaar een keer of drie gebeurd,' schatten de DJI-zegslieden. Hoeveel personeelsleden, al dan niet in vrije tijd, met justitie in aanraking zijn gekomen, is ook niet geregistreerd.

Sinds 2007 is in totaal 956 keer (ruim 150 keer per jaar) onderzoek gedaan naar niet-integer gevangenispersoneel. Die onderzoeken bestaan in drie varianten. Een feitenonderzoek, een disciplinair onderzoek en een zogeheten 'registratie inrichting'. Het feitenonderzoek is een eerste verkenning van wat er is gebeurd. 'Er kunnen bijvoorbeeld drugs zijn gevonden in een bloempot,' zegt DJI.

Kan een overtreding worden gekoppeld aan een bepaalde werknemer, dan volgt een disciplinair onderzoek door het 17-koppige Bureau Integriteit & Veiligheid (BI&V) van

het ministerie van Veiligheid en Justitie, of een onderzoek door de directie van de instelling zelf. Die laatste variant komt vooral voor als de toedracht 'klip en klaar is en er geen onderzoek hoeft te worden opgetuigd'.

BI&V is omstreken. Emile Biesheuvel is kaderlid van de vakbond Abvakabo. Hij plaatst kritische kanttekeningen bij de rol van het bureau. 'Het is een soort "haarlemmerolie"'. Het wordt overal voor ingezet en het is partijdig, bijna altijd ten faveure van de inrichting.' Hij herinnert zich een opstootje op de luchtplaats in de Bijlmerbajes, waarbij personeel orders van de directeur om geweld te gebruiken niet meteen opvolgde. 'BI&V maakte daarvan: 'meebuigen met de gedetineerden en dus plichtsverzuim'.

Vergaderzaal

Ook de Amsterdamse advocaat Tony van Uden is zeer kritisch. Hij vertegenwoordigde een Amsterdamse PIW'er die in 2008 werd ontslagen, omdat hij een gedetineerdencommissie zonder toezicht in een vergaderzaal had toegelaten, en omdat hij een incident op de werkvloer pas twee dagen na dato had gemeld. De rechter draaide dit ontslag in 2010 terug: gedetineerden werden herhaaldelijk zonder toezicht in de vergaderzaal gelaten en nergens stond voorgeschreven dat een incident dezelfde dag moest worden gerapporteerd. Van Uden: 'Het BI&V is op papier een onafhankelijke instantie, een soort rijksrecherche. In de praktijk is het dat helemaal niet. Bewijs wordt niet van alle kanten even zwaar gewogen. Het bureau wordt soms gewoon ingezet om mensen er uit te kieperen.'

Vakbondsman Biesheuvel: 'Mensen die een melding doen komen vaak zelf in de problemen. Ik ken meerdere voorbeelden waar de melder werd overgeplaatst, maar het probleem niet opgelost. In de praktijk komt er niets terecht van bescherming van klokkenluiders. De loyaliteit en integriteit van de gemiddelde PIW'er zijn hoog. Maar het is héél moeilijk om de corrupten eruit te krijgen.'

Een woordvoerder van de ondernemingsraad van de Bijlmerbajes vertelt: 'Dingen zijn soms niet helder en dat creëert een klimaat

van angst. Het is allemaal steeds minder bespreekbaar, een soort taboe, je bent alleen nog maar goed óf fout. Er zijn hele lijstjes van wat je niet mag. Maar ieder mens maakt fouten en de vraag is: hoe ga je daarmee om?'

Hij geeft een voorbeeld: 'Als een cipier na thuiskomst ontdekt dat hij per ongeluk nog een sleutelbos op zak heeft, staat hij voor een dilemma. Als hij het meldt, krijgt hij problemen. Dus komt hij in de verleiding om de bos maar weg te gooien.' Volgens de regels kan hij het eigenlijk nooit goed doen. ■

Top-tien

Ontslag per inrichting

